

YANIKLARDA HEMŞİRELİK YAKLAŐIMI

Dr. Havva KARADENİZ

Giriő

Yanmalar, yanıcı bir madde ile derinin ve deri altı dokunun harap olması sonucu doku bütünlüğünün bozulmasıdır. Yanmalar çocukluk çağı ev kazaları içinde sık görülmesi, tedavisinin uzun sürmesi, bazen hastaneye yatmayı gerektirmesi ve çoğunlukla kalıcı iz bırakması nedeniyle önemlidirler.

Yanıklar genellikle sıcak su veya buhar teması sonucu meydana geldiğı gibi, sıcak katı maddelerle temas, asit/ alkali gibi kimyasal maddelerle temas, elektrik akımı etkisi ya da radyasyon nedeniyle de oluşabilir.

Yanığa Neden Olabilecek Durumlar

On beş yaş altındaki özellikle de dört yaş altındaki çocuklarda yanıklar erişkinlerde olan yanıklara oranla daha ciddi olabilmektedir. Hastaneye yatırılmış 4 yaş altı çocuklardaki yanık nedenlerinin %65'ini haşlanma, %20'sini sıcak cisimle temas, kalanını ise alev ve diğer nedenler oluşturmaktadır. Bu yaş grubunda, tehlikeyi sezme ve gerekli önlemleri alma, kaçma gibi yetiler henüz gelişmemiştir. Ayrıca hem çocuk hem de ailesi açısından yanık fiziksel, emosyonel ve sosyal problemler yaratan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bebek ve çocukların banyo suyunun çok sıcak olması, yiyecek-içeceklerin ya da buldukları kapların çok sıcak olması yanıklara neden

olabilmektedir. Çocuklarda sıcak sıvılarla yanma ateşle yanmadan daha fazladır. Çocuk yanıklarının yüksek oranlarda haşlanmalara bağılı olması dikkat çekicidir. Haşlanma yanıklarını alev yanıkları izlemekte, sıcak temas yanıkları da sık rastlanmaktadır. Dünya çapında yapılan çalışmalar gösteriyor ki, yanık yaralanmaları 0-4 yaş grubu çocuklarda en yüksek insidansa sahiptir. Yanığın derinliğinin belirlenmesi nasıl tedavi edileceğine karar vermek açısından önemlidir. Ayrıca değerlendirme sırasında hastaya özgü koşulların da göz önüne alınması önem taşımaktadır.

Yanıklarda ilk yardımın temel hedefleri; yanma sürecinin durdurulması, ağrı kesici verilmesi, yanıkların ilerlemesinin durdurulması ve enfeksiyonun önlenmesidir. Hemşirelik bakımı çocuğun yaşı, yanığın derinliği, etkilenen total vücut yüzey alanının yüzdesi, yanığın yeri ve yaralanma ile ilişkili herhangi bir durum gibi birkaç değişkene bağılıdır. Erişkinde, vücudu %9'luk kısımlara ayırarak yanık genişliğini hesaplamak kolaylık sağlayan dokuzlar kuralı, çocuklarda vücut kısımları yaşa göre değiştiğinden kullanılmaz. Bunun yerine Lund ve Browder şemaları kullanılmalıdır. Bu şema bedeninin belirli bölümlerine farklı yüzdeler verir. Ayak ve baş gibi bölümlere bireyin yaşına göre yüzdeler verir. Pediatrik yaş grubunda ise her yaş için vücut bölgelerinin vücuda oranı farklıdır. Çocuklarda %5'ten büyük 3. derece ya da %10'dan büyük 2. derece yanıklar majör yanık kabul edilmeli, bir yanık merkezi veya hastanede tedavi edilmelidir.

- Genellikle küçük yanıklarda yanık alanı serin çeşme suyuna tutmak ağrıyı azaltır. Serinlik yanığın şiddetini ve lokal doku içinde hasarını azaltır. Eğer 30 saniye içinde bir yanığa soğuk uygulanırsa deri ısısı 3 saniyede normale döner. Yanıkta soğuk uygulama ilk 45 dakikaya kadar çok etkilidir.
- Yanıklarda %10 ve daha fazla yanık varsa, yaralı mutlaka en yakın hastaneye ulaştırılmalıdır. Yanık alanının üzerinin örtülmesi ağrıyı azaltmaya yardım eder.
- Yanıklı bölgenin yaş ve kuru tutulması hakkında farklı görüşler vardır. Bazı kurumlar yanık alanına nemli pansuman uygulanmasını önermektedirler. Bazı kurumlarda yanan alanın kuru tutulmasını önermektedir. Bunun nedeni olarak da yaralının kolayca hipotermik olabileceğidir. Buradan yola çıkılarak %10'dan daha küçük yanıklarda yanıklı bölgenin nemli tutulabileceği, daha büyük alanlarda ise yaralıya kuru pansuman uygulanması önerilmektedir.
- Eğer büller varsa bunlar enfeksiyona neden olabileceği için patlatılmamalıdır. Isı İle Oluşan Yanıklarda İlk Yardım
- Kişi hala yanıyorsa, paniğe engel olunur, koşması engellenir.
- Hasta/ yaralının battaniye vb. ile üzeri kapatılır ve yuvarlanması sağlanır.
- Hasta/ yaralının solunum yolu açıklığı ve solunumu değerlendirilir.
- Yanan bölge, en az 20 dk. soğuk su altında tutulur.
- Şişlik oluşabileceğinden yüzük, bilezik vb. çıkartılır.
- Giysiler çıkarılır.
- Deri sabunlu su ile dikkatle temizlenir.
- Su toplayan yerler patlatılmaz.
- Yanık bölgelere (el, ayak) birlikte bandaj yapılmaz.
- Yanık üzeri temiz bezle örtülür, yanık üzerine hiçbir madde sürülmez.
- Hasta/ yaralı battaniye ile örtülür.
- Yanık geniş ve sağlık kurumu uzaksa, kusma yoksa, bilinç açıksa hasta/ yaralıya ağızdan sıvı verilerek sıvı kaybı telafi edilir (1lt.su + 1 çay kaşığı karbonat + 1 çay kaşığı tuz).
- Tıbbi yardım istenir (112).
Kimyasal Yanıklarda İlk Yardım
- Kimyasal maddenin deri ile teması en kısa sürede önlenir.
- Kimyasal madde ile temas eden giysiler çıkarılır.
- Yanıklı vücut bölgesi bol ve tazyiksiz akan su ile en az 20-25 dk. Yıkılır.
- Hava sıcaklığı dikkate alınarak hasta/ yaralı battaniye vb. ile örtülür.
- Tıbbi yardım sağlanır (112).
Elektrik Yanıklarında İlk Yardım
- Soğukkanlı ve sakin olunur.
- Yaralıya temas edilmeden önce elektrik akımı kesilir.
- Elektrik akımı kesilemiyorsa, elektrik geçirmeyen nesne ile yaralının elektrikle teması kesilir.
- Hasta/ yaralının bilinç ve solunum kontrolü yapılır.
- Yaralı gereksiz yere hareket ettirilmez.
- Yanan bölge yumuşak ve temiz bezle örtülür.
- Acil tıbbi yardım istenir (112).

Kaynaklar

- Abalı AES. Pediatrik yanık hastalarının yoğun bakım yönetimi. Türk Yoğun Bakım Dergisi 2011;9:62-9
- Aksoy N. Yanıklı hastada hemşirelik bakımının yönetimi. Selçuk Tıp Dergisi 2015; 31(1):47-51.
- Albayrak P. Bebekler ve Çocuklar İçin Temel İlk Yardım. Ankara, Boyut Yayıncılık, 2009;29-41.
- Aliosmanoğlu Ç, Aliosmanoğlu İ, Kapan M, Böyük A, Önder A. Yanık yoğun bakımda elektrik çarpması nedeniyle izlenen çocukların takip ve tedavi sonuçları. Dicle Tıp Dergisi 2011;38(2).
- Bilir N, Yıldız AN. Temel İlk Yardım. Türk Eczacılar Birliği, Ankara, Eczacılık Akademisi Yayını 2007.
- Cuttle L, Kimble RM. First aid treatment of burn injuries. Wound Practice and Research 2010;18(1):6-13.
- Çevik Ü. Yanıklı çocuklarda ağrı ve hemşirelik yaklaşımları. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2003;6(3):91-95.
- Dramalı A, Kaymakçı Ş, Özbayır T, Yavuz M, Demir F. Temel İlk Yardım Uygulamaları. Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir 2003, s.296. ISBN:975-483-597-7.
- Emir S, Cin Ş. Çocuklarda ağrı: değerlendirme ve yaklaşım. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 2004;57(03).
- Erdil F, Bayraktar N, Şenol Çelik S. Temel İlk Yardım. Eflatun Yayınevi, 1. Basım, Nisan 2009, s.76, ISBN:978-605-4160-12-9.
- Gandhi M et al. Management of pain in children with burns. International Journal of Pediatrics 2010, doi: 10.1155/2010/825657.
- Hollywood E, O'Neill T. Assessment and management of scalds and burns in children: Eleanor Hollywood and Tracey O'Neill explain why it is important for nurses involved in the care of such traumas to have good knowledge of the pathophysiology of this type of injury and the associated physical and psychological consequences. Nursing Children and Young People 2015;26(2):28-33.
- Lund ve Browder Şeması. https://www.google.com.tr/?gws_rd=ssl#q=lund+browder+%C5%9Femas%C4%B1, Erişim tarihi: 12.02.2016.
- Kurşun Ş, Kanan N. Yanık ağrısı ve hemşirelik bakımı. İÜFN Hem Dergisi 2007; 15(60):195-199.
- Özcebe H. Çocuk ve Kazalar. III. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı

Kongresi, Bildiri Özetleri (Sosyal Pediatri Dergisi Özel Sayısı), İzmir 2005;154-163.

Özok G. Çocuk yanıkları. Türk Pediatri Arşivi 2010;45:17-19.

Peden M, McGee K, Sharma G. The injury chart book: a graphical overview of the global burden of injuries. Geneva, World Health Organization 2002.

Reed JL, Pomerantz WJ. Emergency management of pediatric burns. *Pediatr Emerg Care* 2005;21:118-29.

Sözen C. İlk yardım ve Acil Bakım. Sistem Matbaacılık, İstanbul 2006, ISBN:975-98300-1-9.

Srouji R. et al. Pain in children: Assessment and nonpharmacological management. *International Journal of Pediatrics*, DOI: 10.1155/2010/474838.

www.kizilay.org.tr. İlk Yardım Cep Kitabı 2010, s.26-28.

Yavuz M. Yanıklar. Edidörler: Karadakovan A, Eti Aslan F. Dahili ve Cerrahi Hastalıklarda Bakım. Akademisyen Tıp Kitabevi, Özyurt Matbaacılık, Genişletilmiş 3. Baskı 2014;1019-47.

Yüksel S, Cücen Z. İlk yardım ve Temel Uygulamalar. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. 1. Basım 2011, ISBN: 978-605-5426-30-9.